

Proč je socialismus k ničemu

a není to z důvodu, který si myslíš

Peter Joseph

Debata mezi stoupenci „kapitalismu“ a „socialismu“ je dlouhodobým tématem v diskusích ohledně ekonomické a sociální organizaci. V souvislosti se *socialismem* se v populární kultuře často používají zaměnitelně pojmy jako *marxismus* a *komunismus*, ale pro účely tohoto článku se nebudeme zabývat podrobnější sémantikou. Není to nutné.

Užitečnost jakéhokoli konceptu závisí na sdíleném porozumění. Pokud bychom se zeptali náhodných lidí na ulici, jak by definovali *kapitalismus* a *socialismus*, dostali bychom řadu definic. Zjistili bychom však, že definice *socialismu* by byly mnohem subjektivnější a rozmanitější ve srovnání s definicemi *kapitalismu*. Má to svůj důvod.

Abychom dosáhli smysluplného pochopení těchto pojmů, musíme nejprve určit kontext jejich použití. V tomto případě zvolíme ekonomický, nikoli filozofický pohled a použijeme optiku *systémové analýzy* neboli *systémové dynamiky*, což spadá do vědy o organizaci.

Systémová analýza v kontextu ekonomie zahrnuje pochopení vzniku dynamického individuálního a institucionálního chování v rámci stanovené *ekonomické struktury* ve snaze pochopit výsledky, což znamená porozumět samotným *systémovým funkcím*. To znamená, co systém dělá a nedělá na základě empirického pozorování a formálního chápání jeho mechaniky.

Zatímco se termín „systém“ může vztahovat na jakoukoli formu organizace, *ekonomický systém* je specifický stejně jako konstrukce mechanického motoru. Je dynamický a analýza se zaměřuje na skutečné, měřitelné a rozvíjející se chování, nikoli na ideologii nebo zbožné přání.

Ekonomický systém je definován svou *strukturou*, ať už plně pochopenou, či nikoli, která řídí a kontroluje činnosti v rámci svých hranic. Například motor v automobilu je specifický systém s definovanými funkcemi složený z jednotlivých částí a jejich dynamických vzájemných vztahů, který v konečném důsledku slouží celkovému účelu umožnit přepravu.

Přestože je *kapitalistický systém* výrazně složitější a vyvíjel se po generace adaptivním procesem, nikoli přímým lidským záměrem, stále se jedná o *dynamický stroj* s inherentními vlastnostmi – definovanou *systémovou strukturou* se specifickým chováním, omezeními a funkcemi. Skutečnost, že se lidé zapojují do ekonomického systému, neznamená, že rozmary lidského jednání vytvářejí pro tento systém nekonečný potenciál nebo mění systém v reálném čase. *Výsledky* jsou zásadně determinovány jeho *strukturou* bez ohledu na záměr nebo přání lidí.

V tomto ohledu existuje tendence používat ke kvalifikaci věcí přídavná jména jako „klientský kapitalismus“, „státní kapitalismus“, „přátelský kapitalismus“, „zodpovědný kapitalismus“, „supí kapitalismus“, „anarchokapitalismus“, „soucitný kapitalismus“, „sociální kapitalismus“, „korporátní kapitalismus“, „kreativní kapitalismus“ nebo dokonce „vědomý kapitalismus“ a podobně. Takové rozlišení je vysoce subjektivní a zakrývá *základní strukturu* systému, což vytváří zmatek ohledně toho, co systém ve skutečnosti endogenně dělá. Toto zatemnění brání lidem v rozpoznání skutečných funkcí systému a setrvávají tak nadále v iluzích a přáních, přičemž jeho obhájci si často vymýšlejí výmluvy.

V jazyce systémové vědy je *kapitalismus* a jeho dynamika součástí toho, co označujeme jako *komplexní adaptivní systém*. Dějiny *kapitalismu* nemají přesně definovaný počátek. I když klasická ekonomická literatura často kategorizuje různé ekonomické režimy v průběhu historie – od chování lovců a sběračů přes *merkantilismus* až po údajný *socialismus* s nejasnými rozdíly včetně *fašismu* a dalších – můžeme nejprve začít chápat základy *kapitalistické struktury* tím, že prozkoumáme základní určující chování *tržního obchodu*.

Jednoduše řečeno, lze jasně rozlišovat mezi kapitalistickým a nekapitalistickým systémem.

Trhy jsou pro *kapitalismus* nezbytné a definují jeho samotnou podstatu. Od aktu *tržního obchodu* se struktura vyvíjí samoorganizujícím se způsobem. Například *trhy* mohou existovat pouze tehdy, existuje-li *majetek* nebo *vlastnictví*. *Vlastnictví* vede k myšlence *kapitálu*, která zase vytváří skupinové *konkurenční pobídky*, což vede k *hierarchiím*, mocenským nerovnováhám, *nerovnosti* a dalším společným rysům. Tyto prvky také generují reakce, jako je *právní regulace* proti majetkové trestné činnosti a podobně.

Takové vazby sahají od základního mechanismu *obchodu* až po zavádění *institucí* a *struktur* včetně základní podstaty samotné vlády a dále.

Jinými slovy, *mechanismus obchodu* je semínkem, které dalo vzniknout určující struktuře naší ekonomiky a v mnoha ohledech i našemu dnešnímu chápání normality – samoorganizujícímu se procesu institucionálního a systémového rozvoje. Pokud bychom zítra stvořili novou Zemi a nasadili na ni skupinu lidí a seznámili je s tímto ekonomickým systémem *tržního obchodu*, bylo by jen otázkou času, než se základní povaha jejich společnosti bude odrážet v té naší. Existuje tedy základní *strukturální determinismus* založený na tomto základním chování.

Ve skutečnosti je termín „kapitalismus“ poněkud nadbytečný. Máme *tržní ekonomiku*, která má inherentní rysy, jež tvoří základ kapitalistické koncepce, kterou se učíme.

Kapitalismus je jednoduše zjevnou akademickou koncepcí *dynamického tržního obchodu* a jeho systémových výsledků v kontextu institucionálního, kulturního a vládního

rozvoje, a jakékoli variace/rozdíly, které jsme na této planetě viděli od příchodu obchodu, byly ve skutečnosti zcela zanedbatelné ve srovnání se sdílenými vlastnostmi.

Tržní systém je tedy dynamický systém se strukturou, nikoli shluk poddajných filozofických pobídek s lidmi, kteří definují charakter systému prostřednictvím kolektivního masového chování, jak by si mnozí rádi mysleli. Systém nám říká, co máme dělat, nikoli naopak.

Má také vlastnosti, které jsou nevyhnutelně sdíleny s jinými dynamickými komplexními systémy vyskytujícími se v přírodě včetně samoregulace prostřednictvím procesů *zpětné vazby* a adaptivního (nebo maladaptivního) chování při interakci s měnícím se vnějším prostředím. Tyto koncepty jsou v oblasti *systémové vědy* dobře známé a doslova každá země na světě, která používá *tržní ekonomiku* – což je každá jednotlivá – využívá stejnou základní strukturu bez ohledu na to, jak je spravována nebo regulována.

Jedinou variací, kterou v rámci této základní struktury systému pozorujeme, je rozsah, v jakém se jí vnější síly snaží řídit nebo ovládat. Tento zásah nemění samotnou strukturu systému, ale ovlivňuje její endogenní chování a přeorientovává výsledky v určitých mezích. Příkladem je míra, do jaké stát legálně reguluje své trhy, například pomocí *cenové regulace*, na rozdíl od přístupu *laissez-faire*, který takový zásah z filozofického hlediska odmítá.

V moderním ekonomickém myšlení existuje nezralá, puristická představa, která se zasazuje o minimální zasahování do *tržní ekonomiky* nebo její regulaci a prosazuje „svobodné trhy“, jak tomu někteří říkají. Ačkoli byl tento romantický ideál vyvrácen z hlediska zajištění *stability systému* v rámci společenského kontextu, zůstává přesvědčivý pro mnoho lidí, kteří nedokážou objektivně posoudit skutečné chování systému a jeho endogenní sklon k nestabilitě, které je třeba čelit. V jakémisi náboženském ideálu chtějí předpokládat, že trh je čistý a může vytvořit rovnováhu. Není tomu tak z velmi prostého důvodu – systém jednoduše nemá potřebnou *varietu (rozmanitost)* k udržení stability v reálném světě (viz *Zákon nutné variety*).

Historicky prováděné ekonomické analýzy prominentními „ekonomy“ velmi často vnucují abstraktní představy o tom, *co by systém měl dělat*, namísto toho, aby se zabývali tím, *co systém skutečně dělá*. V tomto případě se pozornost často soustředí i na samotnou intervenci jako příčinu ekonomických problémů, přičemž zastánci opět předpokládají, že řešením je zcela „volný trh“. To je nešťastný, ale očekávaný názor, který se opět vyhýbá objektivní analýze systému samotného a podporuje zbožné přání v naději na endogenní integritu systému, která neexistuje.

Z toho plynou dvě kriticky negativní základní funkce *tržní ekonomiky*:

- (a) vytváření chudoby a nerovnosti a
- (b) neudržitelný vzorec růstu a spotřeby, který funguje jako rakovina a vyžaduje neustálé prodeje/obrat.

Namísto uznání těchto výsledků jako neodmyslitelných pro strukturu systému, je vina kladena nejen na vnější zásahy, jak bylo uvedeno, ale běžně i na morální nedostatky lidí nebo skupin. Tento morální argument předpokládá, že systém je v podstatě neutrální a nemá *strukturální pobídky*, které nevyhnutelně vedou k negativním a nemorálním výsledkům (což má). Pokud se podíváte na běžný diskurz dnes, od nespravedlivých platových stupnic až po úpadek životního prostředí, většina lidí stále tvrdí, že se jedná spíše o *morální* než *strukturální* selhání. Je to nešťastný problém vnímání.

Nakonec skutečná objektivní systémová analýza *kapitalismu* odhaluje, že chudoba, smrtelná nerovnost a ničení životního prostředí jsou *vestavěnými funkcemi systému*, které jsou pro systém stejně tak přirozené, jako výroba zboží jako je chytrý telefon. Jedinými možnostmi, jak tyto negativní problémy řešit, je buď zcela se odklonit od systému založeného na *obchodu*, nebo se pokusit o *strategickou regulaci*, která by tyto důsledky zpomalila, i když je samozřejmě nikdy úplně neodstraní – jsou v něm zabudované.

A to nás přivádí k pojmu „socialismus“. *Socialismus* v podstatě staví na myšlence regulace inherentních rysů *tržní ekonomiky* s cílem vytvořit udržitelnější a spravedlivější svět. Zahrnuje intervence na mikroúrovni, jako je například převzetí kontroly nad zdravotní péčí státem, aby byl zajištěn spravedlivější přístup k ní. Toto je běžné chápání *socialismu* v popkultuře, které se odchyluje od přirozené, samoregulační povahy *trhů* tím, že využívá byrokracii/právo ke *kompensaci selhání trhu* a v ideálním případě k dosažení vyváženějších výsledků.

Na makroúrovni se socialistické ideály stávají filozofičtějsími s definicemi jako „veřejné vlastnictví výrobních prostředků“. Tato definice však postrádá všeobecně uznávané chápání a často je spojována spíše se *státní mocí* než s demokratickou nebo sociální/veřejnou kontrolou. Interpretace se liší v závislosti na individuálních perspektivách, což přispívá ke zbytečnosti této myšlenky, přestože se většina lidí dokáže s hodnotovou orientací demokracie ztotožnit.

Je nezbytné si uvědomit, že *socialismus* je v podstatě *intervenční reakcí* na *kapitalismus* a neexistuje jako formálně definovaný systém, který lze samostatně implementovat. Jeho charakteristiky jsou primárně intervenční na mikroúrovni a filozoficky reakční na makroúrovni. Samotný slovník používaný v socialistickém diskurzu, jako je běžné rozlišování mezi „dělníky“ a „vlastníky“, je neodmyslitelnou součástí strukturální povahy *kapitalismu*!

Jinými slovy, *socialismus* je (a) morální ideologie a (b) reakční prostředek, který může existovat pouze jako reakce na *kapitalismus*; jakékoli charakteristiky připisované *socialismu* jsou ve skutečnosti zásahy do *kapitalistické tržní struktury*. Dokonce i fráze „veřejné vlastnictví výrobních prostředků“ existuje výhradně jako reakce na přirozený vývoj *moci a koncentrace zdrojů* v rámci *tržní dynamiky*, kde „třída vlastníků vykořisťuje dělnickou třídu“, jak praví takzvané marxistické rčení.

Toto pochopení je klíčové, protože falešná dichotomie *kapitalismus* versus *socialismus* omezuje potenciál pro zlepšení ekonomické a sociální organizace. Argumenty přetrvávají po generace a *socialismus* je vykreslován jako definovaný *ekonomický model* nebo systém – ačkoli jím není – a jakékoli historické selhání nebo zvěrstva v takzvaných socialistických zemích jsou pak používány jako „důkaz“, že *tržní kapitalismus* je jediný životaschopný sociální systém, který existuje a může existovat, a že *socialismus* je neúspěšný „konstrukt“. Socialismus nemůže být neúspěšným konstruktem, protože žádný takový konstrukt neexistuje. Socialismus je přirozeným reakčním procesem v rámci *tržní ekonomiky*.

Ve skutečnosti existuje řada systémových návrhů, které nesouvisejí s *penězi, trhy*, a tedy i s *kapitalismem*, a které by měly být prozkoumány, s rysy organizovaného, komplexního a samoregulačního systému. Vnímání široké veřejnosti však zůstává omezené touto opakovanou představou *socialismu* a jeho spojení s totalitarismem a podobně, což vytváří komunikační bariéru, v jejímž důsledku se patologicky akceptuje, že cokoli, co není *kapitalismus*, může být jen horší. A to bez skutečných důkazů, což významně omezuje debatu.

Jedinou konzistentní definicí *socialismu* je jeho opozice vůči *kapitalismu*. Pamatujte na to, když se zapojujete do debat s jednotlivci, kteří předkládají klišé: „Pokud se vám nelíbí *kapitalismus*, co navrhuje? *Socialismus*? *Socialismus* nikdy nefungoval!“ V podstatě se ptají: „Pokud se vám nelíbí *kapitalismus*, co navrhuje? *Nekapitalismus*? *Nekapitalismus* nikdy nefungoval!“ ... Jako bychom automaticky vyčerpali všechny další potenciální alternativy, což je stejně absurdní jako říci: „Užitečnou formou energie mohou být pouze uhlovodíky. Jiná možnost neexistuje.“

To vše zdůrazňuje kruhovou povahu debaty. Abychom mohli analyzovat neefektivitu nebo nelidskost zdánlivě nekapitalistických systémů v historii, jako byl *sovětský komunismus*, musíme prozkoumat specifické charakteristiky designu samotného, než jej jednoduše označit za *socialismus* a na tomto základě jej zavrhnout vyvozením, že jakákoli budoucí koncepce, která se odchyluje od *kapitalismu*, může být pouze *socialismem*, a tedy jako SSSR a podobně. Sovětský svaz, Kuba, Venezuela a další země jsou pouze příklady jedinečných neotřelých projevů kombinujícími státní byrokracií s ekonomickou kontrolou. *Socialismus* není systém, ale proces v rámci *tržní ekonomiky*.

Některé z těchto případů volně čerpaly z filozofických spisů Karla Marxe, které byly primárně zakořeněny v antikapitalistickém rámci – nikoli v konceptu inferenčního ekonomického designu. Pokud si Karla Marxe důkladně přečtete, celý jeho příspěvek byl založen na snaze pochopit komplexní adaptivní systém *kapitalismu*, nikoli na prosazování jakéhokoli jeho řešení.

A tak ti, kdo se dnes identifikují jako *socialisté*, jsou v podstatě *moralisté* s *antikapitalistickou filozofií*, což ve skutečnosti demonstruje nedostatek kreativity. Je to bezvýznamná nálepka a zavádějící pronásledování.

Potřebujeme tedy regulovat kapitalismus? Ano. Ale není to dlouhodobé řešení. Potřebujeme rozpustit problémy generované systémem skutečnou *strukturální změnou*.

Potřebujeme inteligentní a udržitelné ekonomické přepracování založené na dedukcích. Tento proces myšlení nevyžaduje žádnou historickou orientaci ani nepřátelskou reakci na současný neblahý stav ekonomické normality.